

Hyvinvointipolitiikan tutkimuksesta käytännön vaikuttavuuteen

STM -seminaari 22.8.2025

Tomi Mäki-Opas

Professori, yhteiskuntapolitiikka, vaikuttavuuden tutkimus

Itä-Suomen yliopisto & Pohjois-Savon hyvinvointialue

TOMI MÄKI-OPAS

- **Vaikuttavuusproffa** (yhteiskuntapolitiikka, vaikuttavuuden tutkimus)
- **Johtaja**, Vaikuttavuuden Talo ja Vaikuttavuus sosiaali- ja terveyspalveluissa tutkimusyhteisö
- **Nykyiset tutkimusteemat:** yhteiskuntapolitiikan, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä hyvinvoinnin edistämisen vaikuttavuus, erityisesti yhteiskunnallisen eriarvoisuudet kysymykset sekä vaikuttavuuden mittaamisen kehittäminen
- **Hankkeet:**
  - Mielen hyvinvointi, digitaalisuus ja pelillistäminen (AKA PREWELL, 2024-2028)
  - HYTE ja perustason SOTE-palvelujen integraatio (HYPE, 2023-2025) ja Paljon SOTE palveluita käyttävät (PALVA, 2024-2025)
  - JACARDI, EU joint action, value-based data and analyses (2024-2027)
- **Ei sidonnaisuuksia**

TAVOITE: PARANTAA SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUIDEN VAIKUTTAVUUTTA

UEF | Vaikuttavuuden talo

THE HOUSE OF EFFECTIVENESS

YDINOSAAMINEN

KOKEELLISET
TUTKIMUSASETELMAT

MONIMENETELMÄLLISYYS

RWD, AI &
MENETELMÄKEHITYS

MONITIETEELLISYYS:
Sosiaali-, terveys, talous,
hallinto ja oikeustiet.

NYKYISET VAHVAT
TUTKIMUSTEEMAT:

1. Mielenterveyden,
hyvinvoinnin ja
yhdenvertaisuuden
edistäminen

2. Asiakaskokemukset,
hoitotulokset and jatkuvuus

3. Järjestelmän, hoidon ja
palveluiden saavutettavuus,
integraatio ja
kustannusvaikuttavuus

4. Digitalisaatio and
implementaatio

VAIKUTTAVUUS

Asiakkaiden terveys ja
hyvinvointi sekä
yhdenvertaisuus paranee

Sote-palveluiden
kustannusvaikuttavuus ja
kestävyys paraneet

Ammattilaiset hyödyntävät
vaikuttavuustyökaluja
päivittäisessä työssään

Päätöksentekojät
ymmärtävät ja hyödyntyvät
vaikuttavuustietoa
päätöksenteon tukena

Vaikuttavuustutkimus
synnittää uusia
liiketoiminta-
mahdollisuuksia

YHTEYSHLÖT:

Tomi Mäki-Opas
Prof. RC Director
[UEF Connect](#)

Janne Martikainen
Prof. RC Vice-director
[UEF Connect](#)

Anne Surakka
RC Coordinator
[UEF Connect](#)

SISÄLTÖ:

- 1) **Johdanto:** Mitä on hyvinvointipolitiikan tutkimus?
- 2) **Vaikuttavuustutkimuksen työkalupakki:** konteksti, prosessi ja skaalautuvuus
- 3) **Tilannekatsaus:** suomalaisten hyvinvointi ja mitä syitä?
- 4) **CASE-esimerkit: mitä hyvinvointipolitiikan tutkimuksesta käytännön vaikuttavuuteen?**
  - 1) Yksilö
  - 2) Organisaatiotaso & elinympäristö
  - 3) yhteiskunta
- 5) **Johtopäätökset:** Kuinka hyvinvointipolitiikan tutkimuksesta käytännön vaikuttavuuteen: mitä haasteita ja kokemuksia?

Vaikuttavuus-
perusteisuus?

1) Mitä on hyvinvointipolitiikka?

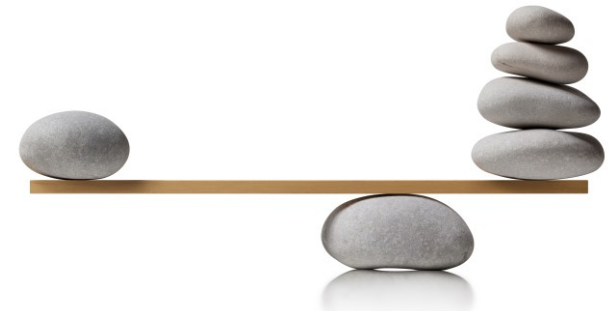
PÄÄTÖKSENTEON HAASTE?

- 1) Kuinka arvioidaan **ovatko nykyiset toimenpiteet vaikuttavia ihmisten hyvinvoinnin kannalta ja miten parantaa nykyisten vaikuttavuutta?**
- 2) Kuinka uusia toimenpiteitä valittaessa voi asettaa etusijalle **kustannusvaikuttavien toimenpiteet?**
- 3) Mitä tulisi huomioida **vaikuttavien toimenpiteiden implementoinnissa?**

HYVINVOINTIPOLITIikka =

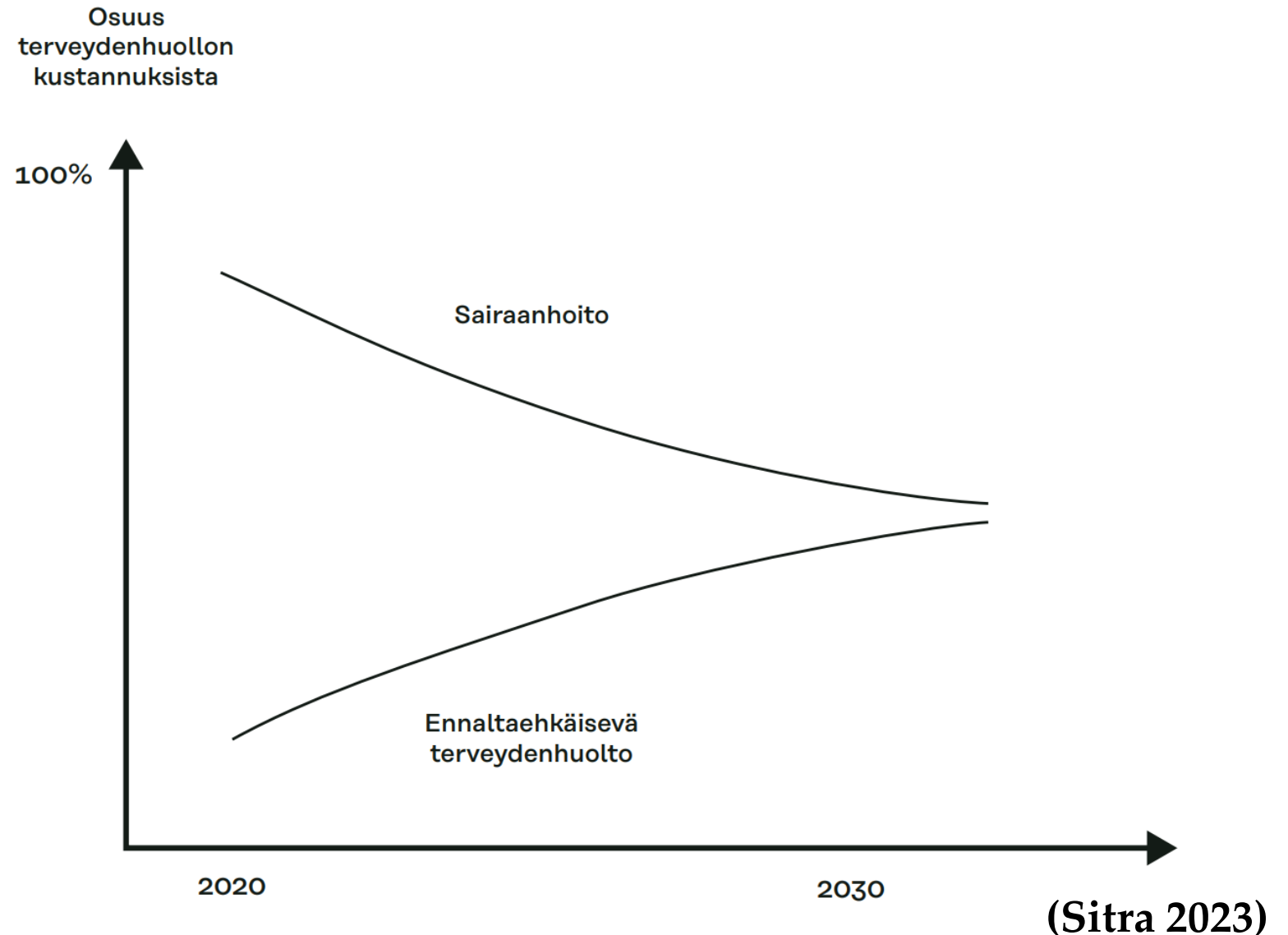
- PREVENTIO: toimintaa, joka tavoitteena on sairauksien ehkäisy keskittymällä terveyden taustalla oleviin syihin ja riskitekijöiden
- PROMOOTIO: toimintaa, jonka tavoitteena on lisätä väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa eriarvoisuutta ja vähentää huono-osaisuutta
- KEINOT= yksilöllinen, olosuhteet/ympäristö ja toimijuus/kyvykkyys

Ennaltaehkäisevien palveluiden tarkoituksena on pitää **80 prosenttia väestöstä mahdollisimman terveenä**, terveydenhoidon ulkopuolella, mikä mahdollistaa **lisätuen tarjoamisen sitä eniten tarvitsevalle 20 prosentille**.

Tämä edistää tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta sekä auttaa terveydenhuoltoa toimimaan kustannustehokkaasti

Kuva 1. 50/50-vision mukaan ennaltaehkäisevän terveydenhoidon osuus kustannuksista kasvaa suhteessa sairaanhoitoon.

UEF | Vaikuttavuuden talo

THE HOUSE OF EFFECTIVENESS

2) Vaikuttavuustutkimuksen työkalupakki:
vaikuttavuus/kustannusvaikutavuus, näytönaste, konteksti, sekä skaalautuvuus

VAIKUTTAVUUS

- **INTERVENTIO** = ihmisen toteuttamaa toimintaa ja/tai (asiakas)palvelua, jolla pyritään saamaan aikaan **muutosta tai säilyttämään** olemassa oleva tila ennallaan
  - Toiminta, palvelu tai työmenetelmä voi olla yksittäinen tai pitää sisällään useampia samanaikaisia (ns. complex intervention)
- **VAIKUTTAVUUS (EFFECTIVENESS)** = toiminnan tai palvelun **kyky** tuottaa sille ominaisissa **olosuhteissa** niitä vaikutuksia, joita on tavoiteltu (esim. terveys- ja hyvinvointivaikutuksia)

KUSTANNUSVAIKUTTAVUUS

Uusi vs vanha toiminta	Suurempi terveyshyöty	Pienempi terveyshyöty
Suuremmat kustannukset	Paljonko lisähyödyistä ollaan valmiita maksamaan?	Vanha toiminta dominoi!
Pienemmät kustannukset	Uusi toiminta dominoi!	Mikä on halvemmän ja vähemmän vaikuttavat vaihtosuhte?

Kannattaa valita toimintamalli, jos se on vaikuttavampi ja halvempi kuin uusi/vanha toimintamalli

A) uusi, jos sen lisävaikuttavuus on lisäkustannusten arvoinen

B) uusi, jos sen säästöt riittävän korvaamaan menetetyn vaikuttavuuden

VAIKUTTAVUUSTUTKIMUKSEN TYÖKALUPAKKI:

6. Implementaatiotutkimus:

esim. miten toimenpiteet toteutuvat arjessa, mikä on niiden annos, kuinka vuorovaikutus toteutuu

1. Monimenetelmällinen lähestymistapa:

kokonaisvaltainen kuva hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä sekä tarvittavista toimenpiteistä

5. Palvelukehitys- ja innovointimenetelmät:

esim. osallistavat menetelmät nykyisten ja uusien toimenpiteiden vaikuttavuuden varmistamiseksi

2. Erilaiset arviointiasetelmat:

esim. tapaus, ei-kokeellinen (survey), kokeellinen, kirjallisuuskatsaus, meta-analyysit

4. Mittareiden valinta ja kehittäminen:

esim. toimenpiteiden resurssi-, prosessi-, vaikutus-, vaikuttavuus- ja juurruttamis-mittarit

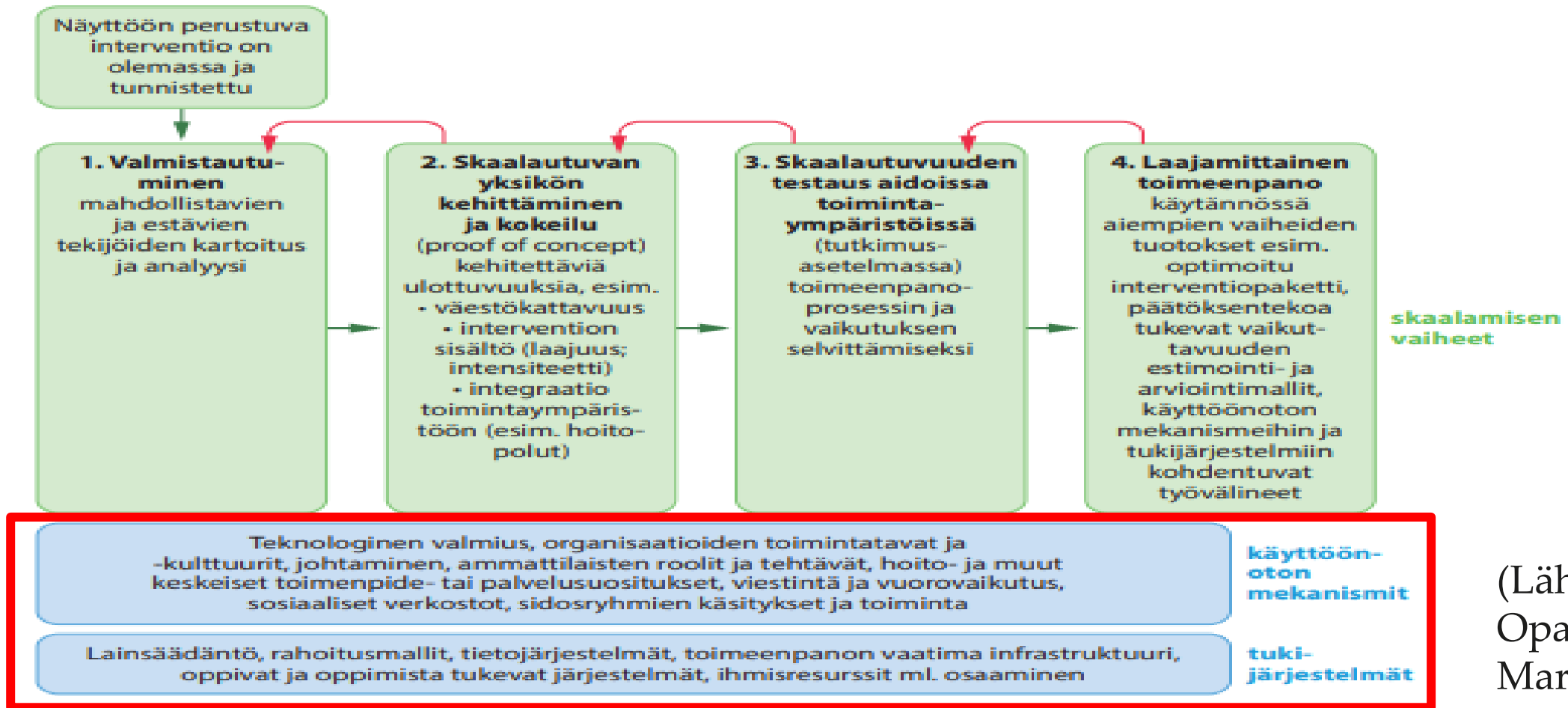
3. Prosessiarviointi:

esim. mitä tehtiin ja millä tavalla, mitä opittiin, muuttuivatko toimintatavat

(Mäki-Opas & Martikainen 2023)

VAIKUTTAVUUSTUTKIMUSTIEDON VIEMINEN KÄYTÄNTÖÖN = SKAALAAMINEN

Kuva 34.2. Skaalaamisen vaiheet. Perustana IHI Framework for Going to Full Scale.

(Lähde Mäki-Opas, Absetz, Martikainen 2022)

3) Tilannekatsaus: miltä suomalaisten hyvinvointi näyttää ja mitä syitä taustalla? (vs Pohjois-Savo)

**THL Terve Suomi 2023
ja WELBY 2024**

- **Nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät sekä matalasti koulutetut** kokevat häviten hyväksi elämänlaatunsa (THL Terve Suomi, 2023)
- **Nuorimmat ikäryhmät ja matalasti koulutetut** raportoivat eniten psyykkistä kuormittavuutta! (THL Terve Suomi 2023)
- Elämänlaatunsa huonommaksi kokevat henkilöt, joilla **T2D, TULEs vaivoja, masennusta/mielenterveysongelmia ja muistiongelmia** (PSHVA, Welby -tutkimus, 2024)
- Taustalla **useita riskitekijöitä**: epäterveellisiä elintapoja, toimeentulo-ongelmia, työttömyyttä, mutta myös huonoa terveyden lukutaitoa (PSHVA, Welby -tutkimus, 2024)

UEF | Vaikuttavuuden talo

THE HOUSE OF EFFECTIVENESS

4) CASE-esimerkit: mitä hyvinvointipolitiikan tutkimuksesta käytännön vaikuttavuuteen? (julkaisemattomia tuloksia)

5) Johtopäätökset: Kuinka hyvinvointipolitiikan tutkimuksesta käytännön vaikuttavuuteen?

Mitä vaikuttava hyvinvointipolitiikka edellyttää?

- 1) Huomioidaan ihmisten moninaiset hyvinvoinnin tarpeet sekä mahdollisuudet
- 2) Tehdään tavoitteellisia investointeja toimenpiteisiin, jotka edistävät maksimaalisesti hyvinvointia:
  - ❖ **Yleisen tason** toimenpiteet: lainsäädäntö, verotus, elinympäristöt
  - ❖ **Räätälöidyt toimenpiteet:** joilloin tarvitaan tarpeidenmukaisia ja motivoivia ratkaisuja
- 3) Osallistetaan asiakkaat/ihmiset ja sidosryhmät
  - ❖ kohderyhmäymmärrys ja luottamus
- 4) Tutkitaan toimenpiteiden hyvinvointihyötyjä hyödyntäen vaikuttavuustutkimuksen työkalupakkia ja huomioidaan **jatkuvan kehittämisen periaatteet**

CONTEXT
IS
KING!

Mitä hyvinvointipolitiikan tutkimus turvataan myös jatkossa: kokemuksia hyvinvointialueelta?

- 1) Olemme hyvin onnistuneet saamaa rahoitusta hyvinvointipolitiikan tutkimukselle (esim. EU, STN, SA ja säätiörahoitusta), koska tutkimus on lähtökohtaisesti soveltavaa ja käytännön läheistä sekä kokonaistavaltaista ymmärrystä ihmisestä ja hyvinvoinnista tarvitaan palveluiden ja toiminnan kehittämiseksi
- 2) Onnistumisen edellytyksenä on ollut että olennaiset sidosryhmät ovat olleet mukana hankkeiden suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (sairaanhoitopiiri/HVA, kaupungit, yritykset ja järjestöt): tietotarpeisiin vastaaminen
- 3) Kokemuksia ja haasteista:
  - ❖ Hyvinvointipolitiikan vaikuttavuuden tutkimus vaatii tietynlaista menetelmällistä osaamista (rekisteritutkimus, kokeelliset asetelmat, mittaaminen): osaamisen ylläpitäminen ja turvaaminen
  - ❖ Data ja menetelmäinfrastruktuurin rakentaminen ja ylläpitäminen: tässä ei tarvita laitteita, vaan työkaluja niiden hyödyntämiseen (tekoäly) ja niiden kehittämistä nykyisen datan hyödyntämiseksi.
  - ❖ Yhteiskuntatieteellisen hyvinvointitutkimuksen tulkiseminen toisilain mukaiseksi tutkimukseksi.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | Vaikuttavuuden talo

THE HOUSE OF EFFECTIVENESS

**KIITOKSET JA
TERVETULO!**

**Vaikuttavuuden
tutkimuksen päivät
7. - 8.10.2025 Kuopiossa**

**Real-world evidence: menetelmät
arkivaikuttavuuden tutkimuksessa**

Keskeiset lähteet:

Malmivaara A (2022) Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa, Duodecim, [Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa](#)

Mäki-Opas T & Martikainen J (2023) Hyvinvointipolitiikan vaikuttavuutta voidaan tutkia ja hyödyntää päätöksenteon tukena, Duodecim, 139(9):685-8, vertaisarvioitu pääkirjoitus, saatavilla: [Hyvinvointipolitiikan vaikuttavuutta voidaan tutkia ja hyödyntää päätöksenteon tukena \(duodecimlehti.fi\)](#)

Mäki-Opas T, Absetz P, Martikainen J (2022) Rajatuista hankkeista laajamittaiseen toimeenpanoon, teoksessa "Terveyden edistäminen", Patja K, Absetz P, Rautava P (toim.), 197-208, Duodecim, saatavilla: <https://verkkokauppa.duodecim.fi/60244.html>

MOOC Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa -verkkokurssi, [UEF MOOC - Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta - Vaikuttavuuden talo](#)

MOOC Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi -verkkokurssi, [UEF MOOC - Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi - Vaikuttavuuden talo](#)

RE-AIM – Home – Reach Effectiveness Adoption Implementation Maintenance
[PRISM Webtool – Practical, Robust Implementation and Sustainability Model](#)

Taiminen Heini, Sormunen Marjorita, Mäki-Opas Tomi (2024) Sosiaalinen markkinointi: ihmisen ja yhteiskunnan yhteistä etua edistämässä, THL, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-360-7>

Torkki P, Martikainen J, Mäki-Opas T (2022) Terveyden edistämisen vaikuttavuuden arviointi, teoksessa "Terveyden edistäminen", Patja K, Absetz P, Rautava P (toim.), Duodecim, 189-196, saatavilla: <https://verkkokauppa.duodecim.fi/60244.html>

Frijters P, Krekel C, Sanchis R & Santini Z (2024) The WELLBY: a new measure of social value and progress. Humanities & Social Sciences Communications, <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03229-5>